

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

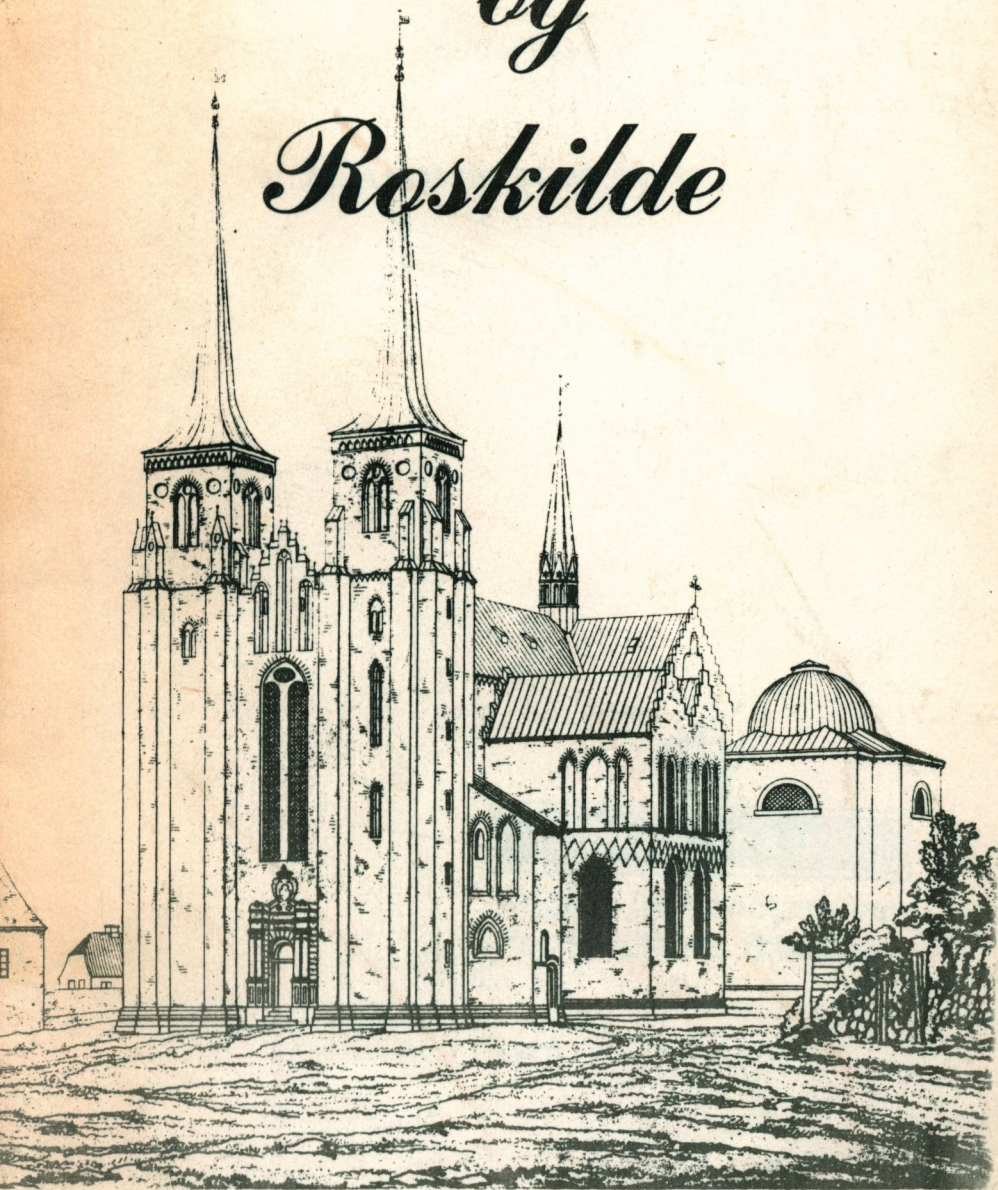
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

(Fang)

H. C. Andersen og Roskilde

Lotte Fang

H. C. ANDERSEN OG ROSKILDE

1975

Rundt om i litteraturen er Roskilde at finde.
Også i H. C. Andersens produktion, hvor
den rejseglade digter har omtalt byen i 3
værker: en roman, en vaude-ville og i en
fortælling.

Fælles for dem er, de viser Roskilde også
som gammelt trafikknudepunkt.

Roskilde

September 1975

Lotte Fang

H. C. Andersen var en af sin samtids store rejssende, og utallige gange har han passeret Roskilde og så at sige gjort en udvikling med i trafikens historie, hvor Roskilde også har spillet en rolle: Først med dagvogn landet igennem, så efter at jernbanen fra København til Roskilde var blevet åbnet med den til Roskilde, hvorfra dagvognene til resten af landet udgik og endelig, da jernbanen var ført videre til Korsør, med tog hele vejen.

Denne udvikling viser sig indirekte rundt omkring i H. C. Andersens værker og giver samtidig små glimt af Roskilde.

I 1836 var H. C. Andersen færdig med romanen O. T. Heri spiller Roskilde en lille rolle, da romanens 2 mandlige hovedpersoner Vilhelm og Otto under et ophold i byen møder Eva, en smuk opvarterske, som gør indtryk på dem, især baron Vilhelm bliver stærkt indtaget i den unge pige og kommer senere til Roskilde bl. a. for at se hende igen.

Ophold i Roskilde gøres fordi der i postgården (Skomagergade 15) skal skiftes heste til turen videre til Ringsted. Da postvognen nærmer sig Roskilde skriver H. C. Andersen sig således:

Den klare Sommernat drog Blikket opad.
Postillonnen blæste for dem i sit Horn og
Vognen rullede mod Roeskilde By, Danmarks
St. Denis, hvor Kongerne blive
Støv, hvor Hroars Kilde endnu sprudler
og blander sine Vande med Issefjordens.

Kortere og mere klart kan det vel næppe siges, hvad Roskilde er: Kongegravenes og kildernes by.

På H. C. Andersens tid sprang Hroars Kilde endnu og vandet løb ganske rigtigt ud i fjorden -

H. C. ANDERSEN

dog efter først at have trættet i Kobbermøllen, Sct. Sigfrieds Mølle og endelig i Haraldsborg Mølle. H. C. Andersen havde et godt kendskab til Roskilde, så han kan godt have kendt Hroars Kilde, for kilden lå om end tilbagetrukket, på grunden Frederiksborgvej nr. 7 ved udfaldsvejen til Helsingør.

At H. C. Andersen kalder Roskilde fjord for Issefjord er ikke så mærkeligt; en overgang i 1830erne blev de 2 fjordes navne blandet sammen. Komponisten Weyse kaldte også i sine breve Roskilde fjord ved det forkerte navn.

Senere i romanen O. T. besøger Vilhelm igen Roskilde. At han tager den tur skyldes også ønsket om at se den smukke Eva igen, men den umiddelbare anledning til besøget er følgende:

Næste Formiddag aflagde han Visit hos Weyse.

"De tager til Roeskilde?" sagde Vilhelm; "nu har jeg saa ofte hørt Dem paa Orgel her i Frue Kirke; jeg kunde ogsaa have Lyst at høre Dem der ude i Domkirken. Naar jeg nu gjorde denne Reise, vilde De da phantasere for mig?"

"De kommer ikke!" sagde Kunstneren.

"Jeg kommer!" sagde Vilhelm og holdt Ord. To Dage efter denne Samtale rullede han gennem Roeskildegader.

"Jeg kommer for et Væddemaals Skyld! Jeg skal høre Weyse spille paa Orgel!" sagde han til Verten, skjøndt han behøvede igen Undskyldning til ham.

Så følger et meget romantisk afsnit i romanen, hvor H. C. Andersen skildrer den unge mands følelser og et syn, som Goethe ville have haft det, havde han været på besøg i Roskilde i hel-

tens sted:

Bulwer har i sin Roman: Pilgrimen ved Rhinen med uendelig megen Ynde og Fiinhed fremmanet en Alfeverden. De aandige Smaa bølge der, som Luftningen om den materielle Virkelighed, man nødes til at troe paa deres Tilværelse. En Genius, stærk som den, der begeistrede Bulwer, herlig, som hiin der tilaadende Shakespeare den Duft, vi finde udbredt over Skjærsommernatsdrømmen, opfyldte Vilhelm. Weyses Toner, Orgelets dybe Melodier i den gamle Domkirke kaldte ham jo til den stille By! Hjertets mægtige Toner kaldte! Ved disse fik selv det Hverdags en Colorit, et Skjønheds Udtryk, som det, Byron viser os i Ordene, Thorvaldsen i den haarde Steen og Correggio i Farverne.

Vi have af Goethe et deiligt Digt: Amor als Landschaftsmaler. Digteren sidder paa en Fjeldspids, og seer frem for sig i Taagen, der udspændt, som Lærredet paa Staffeliets, dækker Alt i Høide og Brede; da kommer Kjærlighedsguden og lærer ham at male et Billede derpaa. Den Lille tegner nu med sin rosenrøde Finger et Billede, som Naturen og Goethe giver os det. Var Digteren her, vi kunde ikke byde ham et Fjeld at tage Plads paa, men dog noget, ved Sagn og Sange lige saa herligt. Han vilde da synge: Jeg satte mig paa den mosgroede Steen over Kjæmpehøien; Taagen var, som et udspændt Liin. Kjærlighedsguden begyndte sin Tegning derpaa. Øverst malede han en deilig Sol; dens Straaler blændede! Skyernes Kanter gjorde han

som Guld og lod Straalerne trænge igjennem dem; malede da de fine, lette Grene af friske, duftende Træer; drog Høiene, den ene efter den anden. Halvskjult bag disse laae en lille By, men en mægtig Kirke hævede sig over den, to stolte Taarne, med høie Spiir, ragede op i Luften, og under Kirken, til langt ud hvor Skove begrændsede Horizonten, tegnede han en Fjord, saa naturlig! den syntes at lege med Solstraalerne, det var som om de skvulpede mod Kysten. Nu kom Blomster! Mark og Eng gav han Farve, som Fløiel og Ædelstene; og paa hiin Side Fjorden hensmeltede de sorte Skove i en blaalig Taage. "Jeg kan male!" sagde den Lille, "dog det Sværeste er tilbage!" og nu tegnede han med den fine Finger, just der, hvor Solen virkede meest kraftigt med sine Straaler, en Pige, saa yndig, saa fiin, med mørkeblaa Øine og Kinder saa røde, som den purpurrøde Finger, der dannede Billedet. Og see! en Luftning rørte sig, Træernes Blade bævede, Vandets Flade krusedes, Pigens Kjørtel bevægede sig, Pigen selv kom nærmere, Billedet selv var Virkelighed! og saaledes var hos Vilhelm Skuet af den gamle Kongestad, Domkirkens Taarne, Fjorden, de fjerne Skove og - Eva.

Den 2. af O. T. s mandlige hovedpersoner, Otto, som heller ikke kan få Eva ud af hovedet, kommer også igen på en visit i Roskilde og omegn. Den bliver annonceret på følgende måde:

"I søde Børn!" sagde Contoirchefens

Frue, "det er et velsignet Efteraar, meget bedre end hele Sommeren! Fader vil ogsaa overmorgen, dersom Veiret bliver ved, gjøre en Tour med os til Lethrabort, saa skulle vi gaae i den deilige Herthadal og ligge Natten over i Roeskilde. Det vil blive to søde Dage! Det er en velsignet Fader I har!"

Vejret holder og selskabet kommer af sted:

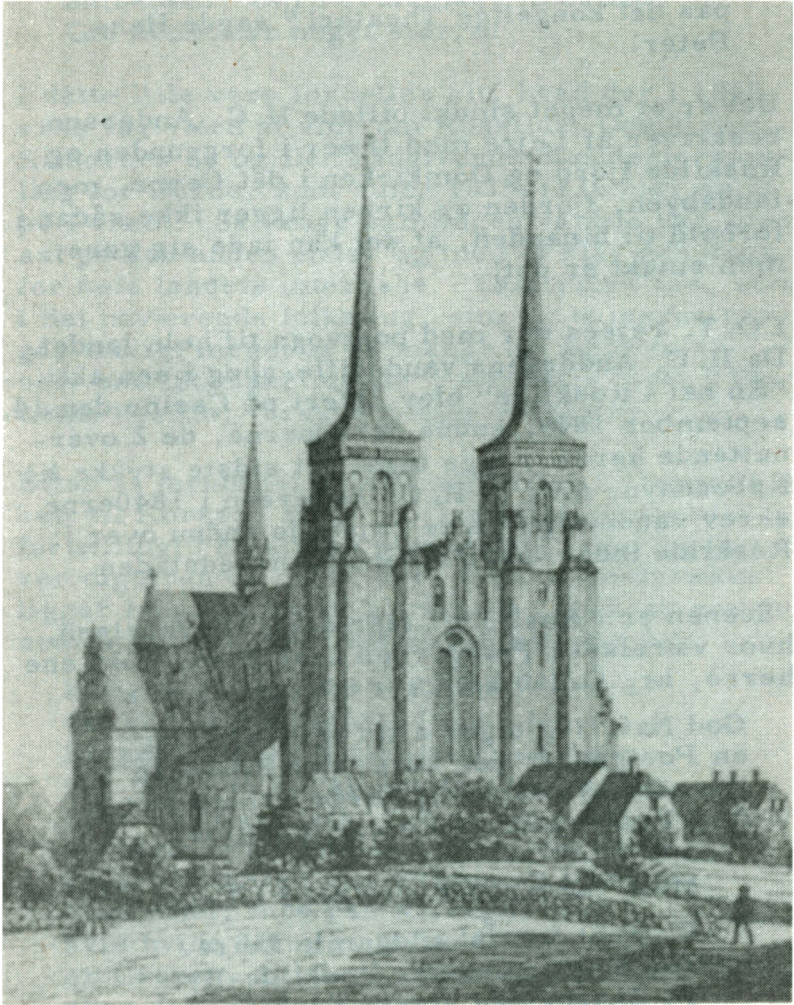
Ud paa Formiddagen var man i Roeskilde. Eva tog ikke imod dem. Touren til Lethrabort blev arrangeret; henad Aftenen vilde man være her i Vertshuset igjen, da kom vistnok Eva tilsyne. Selskabet spadserede i Haven ved Lethrabort; Udsigten fra Terrasserne var smuk, man kigede ind af Vinduerne, og blev endelig enig om, at det dog var bedst at komme derindenfor.

"Der skal være saadanne deilige Malerier!" sagde Elskeren.

"Dem maae vi see!" udbrød alle Damerne

Selskabet beskuede nu det Indre af Lethrabort, spadserede derpaa i Haven og Skoven. Alle Løvtræerne stode vel med gule Blade, men det Hele frembød en Variation, langt rigere, end den findes om Sommeren. De mørke Graner, de gule Bøge og Egene, som havde skudt lysegrønne Skud i de yderste Grene, frembøde noget høist malerisk og vare en pragtfuld Forgrund til Udsigten over det gamle Leire, Kongestaden, som nu var en lille Landsby; som Baggrund saaes Fjorden og den prægtige Domkirke.

"Det er ligesom et Theater!" sagde

Fruen, og saa var hele Selskabet strax inde i det Dramatiske.

"Saadan en Decoration skulde de have paa det kongelige Theater!" sagde Hans Peter.

Det er et meget smukt billede H. C. Andersen beskriver af Lejre med træer i forgrunden og Roskilde fjord og Domkirken i det fjerne, men landsbyen, fjorden og kirken ligger ikke sådan i forhold til hinanden, at det kan lade sig gøre, men smukt er det!

I O. T. rejses der med postvogn til hele landet. Da H. C. Andersens vaudeville-spøg i een akt: "En nat i Roskilde" blev opført på Casino den 14. september 1849, kunne personerne, de 2 overnattende herrer, tage toget det sidste stykke til København, men da H. C. Andersen i 1840erne skrev vaudevillen lå de rejsende endnu over i Roskilde inden turen videre til hovedstaden.

"Scenen er i Roskilde" står der i begyndelsen, hvor værelset i Postgården beskrives. Den ene herre, hr. Graah kommer ind:

God Nat! Jeg tager altid helst ind paa en Postgaard; der sover den Reisende ligesom han allerede havde Benene inde i Postvognen. - Gamle Roskilde!

Mel. "Der boede en Konge i Leire."

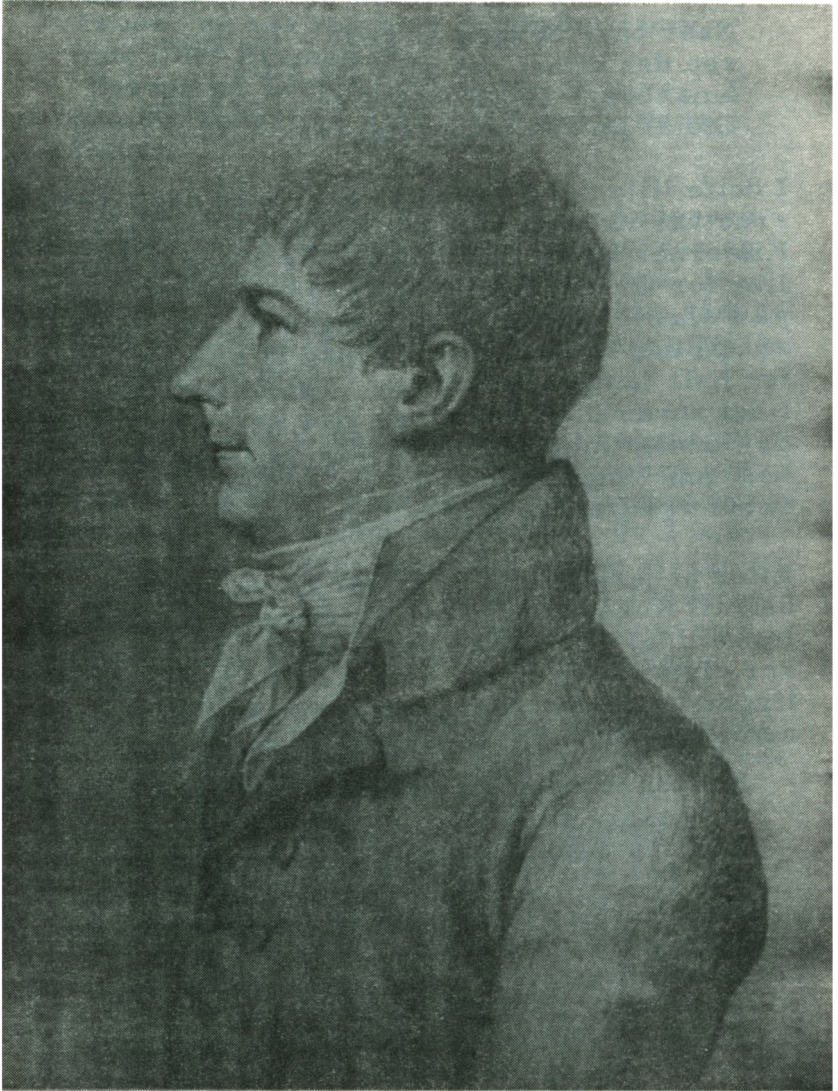
Ei langt fra det ældgamle Leire,
Ved Fjorden staaer Roskilde-By:
To Taarne saa slanke og feire
Sig løfte paa Kirken mod Sky;
Og Kilderne sprudle saa svale,
De synge Kong Hroars Pris;
Fra Roskilde Stændernes Tale
Sprudler i hver en Avis.

Naar bare Sengen er god! - jeg maa
 see den efter! det gjør jeg altid i
 Smaabyer! Om Forladelse, Roskilde!
 Gid at Du var noget større!

I dette lille vers fortælles alt, hvad der i 1840
 erne var værd at vide om Roskilde: Domkirken,
 Kildernes by og Den rådgivende Stænderforsam-
 ling for Øerne, som siden 1835-1836 blev holdt
 på Palæet. Sa længe samlingen varede var byen
 sat på den anden ende, og med ét slag genstand
 for hele landets interesse. Talelysten var, som
 i det nuværende folketing, stor og aviserne gen-
 gav troligt meget af de mange og lange taler,
 selv om "Stændertidende", som blev trykt i Pa-
 læets vestfløj, bragte fyldige referater.

Efter at jernbanen i 1856 var blevet udbygget
 helt til Korsør, skrev H. C. Andersen en lille
 fortælling: "Et stykke perlesnor". Her beskri-
 ver digteren de byer, der, som en perlerække
 ligger langs den snor, jernbanen trækker gen-
 nem Sjælland. Om Roskilde fortælles der:

Kongegravenes By ved Hroars Væld,
 det gamle Roeskilde, ligger for os;
 Kirkens slanke Taarnspir løfte sig o-
 ver den lave By og speile sig i Isefjor-
 den; een Grav kun ville vi her søge,
 betragte den i Perlens Glar; det er ik-
 ke den mægtige Uniondronning Margre-
 thes - nei, inde paa Kirkegaarden,
 hvis hvide Muur vi tæt ved flyve forbi,
 er Graven, en ringe Steen er lagt hen
 over den. Orgelets Drot, den danske
 Romances Fornyer, hviler her; Melo-
 dier i vor Sjæl bleve de gamle Sagn, vi
 fornåm hvor: "de klare Bølger rulled",
 "der boede en Konge i Leire!" - Roes-
 kilde, Kongegravenes By, i din Perle

C. E. F. WEYSE

ville vi see paa den ringe Grav, hvor i
Stenen er hugget Lyren og Navnet:
Weyse.

At H. C. Andersen har kørt gennem Roskilde og set Gråbrødre kirkegårdsмур, og at han en dag er stået af for at aflægge besøg ved komponisten Weyses grav, derom er ingen tvivl. I 1820erne blev Gråbrødre kirkegård omlagt, og samtidig blev der bygget en hvidpudset mur rundt om kirkegården. Den nuværende røde teglstensmur er fra 1853. Også beskrivelsen af Weyses grav er rigtig, selv om vi måske nok synes, den ikke er så ringe. Der er ganske rigtig indhugget en lyre og navnet Weyse i stenen, men desuden komponistens fødsels- og dødsår. At H. C. Andersen ikke medtager det, er nok af helt sproglige grunde, der ville ikke have været den fynd over sætningen, hvis det hele skulle være blevet remset op.

Selv om de ringe glimt af Roskilde, der er at finde i eventyrdigterens produktion, hovedsagelig omtaler Roskilde, i dens egenskab som trafikknudepunkt, så viser alligevel digterens ganske korte beskrivelser, han har haft et nærmere kendskab til byen.

H. C. Andersen havde da også sin gang regelmæssig i domprovstegården hos domprovst Ortved. Her havde digteren lært en mand at kende, der, bedre end nogen anden kunne fortælle ham om Roskilde: arkitekturmaleren Jacob Kornerup, som fortalte om bekendtskabet med eventyrdigteren til Arthur Fang, der i mindebogen om Jacob Kornerup: "Fra det gamle Roskilde" gav det fortalte videre:

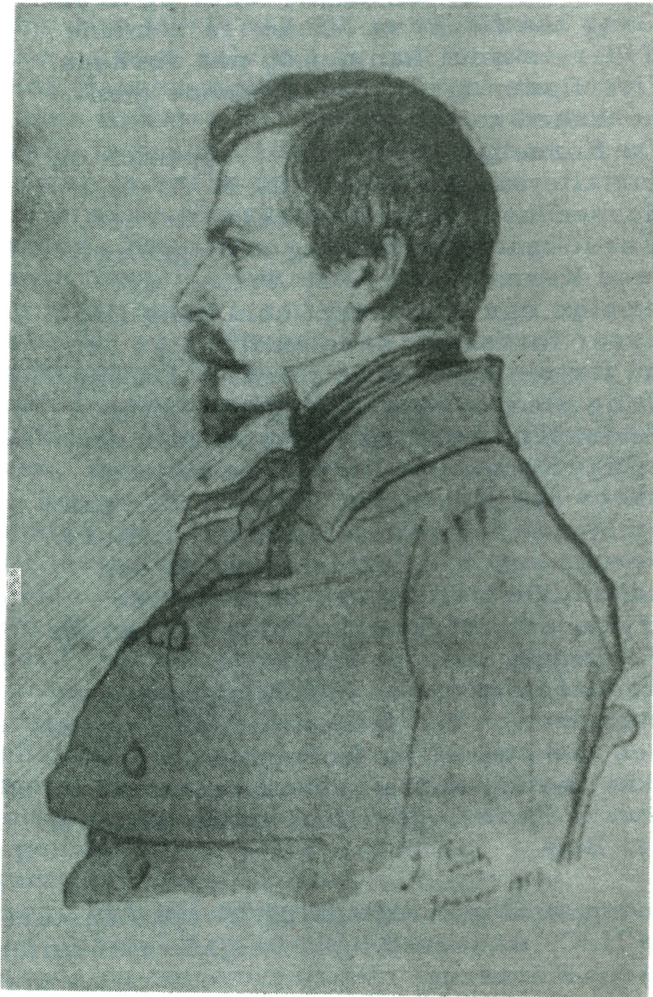
Naar Andersen senere kom til Roskilde,
undlod han ikke at aflægge Kornerup og

hans Moder et Besøg. Den gamle Dame vidste da altid at gøre Stads af ham. Hun iførte sig sin sorte Silkekjole og kom selv ind og bød ham ne-jende Bakken med Vinen i de gamle, grønne Rømer. H. C. Andersen var da straks lutter Smil og Elskværdighed, han var jo saare taknemlig for selv den mindste Paaskønnelse og Æresbevisning. Naar Vinen var drukket, gik Turen næsten altid ud i Byen. Kornerup vilde hellere end gerne vejlede og fortælle, og Andersen var en fint modtagelig Tilhører. Bedre Cicerone end Kornerup kunde heller ikke faas i Roskilde. Han nøjedes ikke med at vise Byen, som den var, men lod den gamle, længst forsvundne Konge- og Bispestad med alle sine sunkne Kirker og Klostre rejse sig af Grus. Paa en saadan romantisk-historisk Vandring kom de ogsaa over St. Agnes Klosters Grund, og her fortalte Kornerup saa Historien om den gyldne Ring og Muldvarpen. En tidlig Morgenstund var en Arbejdsmand kommet igennem Brudeengen; adstadigt vandrede han af Sted mod Dagens Dont; da ser han øverst i et ganske friskt Muldvarpeskud, just skudt op i Løbet af Natten, noget der lyser, han bøjer sig og staar lidt efter med et herligt gammelt Minde i sin Haand, en Sejlring med en Due og Indskriften "Søster Inger i Roskilde". H. C. Andersen blev saa betaget, at han paa staaende Fod gav sig til at digte videre, et helt lille Æventyr om den blinde, ærværdige Muldvarp, der i sin skinnende sorte Pels gaar omkring

dernede i de underjordiske Gange som en Oldforsker blandt Dyrene, og hver Gang han finder et Minde fra svundne Tider, skyder han det op paa Jordens Overflade, for at den undrende Menneskehed kan finde det.

Da Kornerup havde været i Spanien og fortalte om sin Rejse, fik H. C. Andersen Lyst til selv at rejse derned. Først raadførte han sig omhyggeligt med Kornerup i et Par Breve, der næsten lige saa stærkt som hans Dagbøger forraader hans ømfindtlige Omhu for sin egen kære Person. Da endelig alt var behørligt oplyst, drog Andersen afsted og fulgte næsten nøjagtigt Kornerups Rute. Fra Rejsen skrev han Bogen om Spanien, der paa en Maade blev en Konkurrent til Kornerups spanske Skildringer, da den udkom kort Tid efter, at disse var trykt. Saa forskrækket blev Kornerups Forlægger over at erfare, at H. C. Andersen havde en Spaniens-Bog paa Stabelen, at han fremskyndede Udgivelsen saa stærkt, at Kornerup desværre ikke naaede at faa reproduceret en Række Raderinger, han havde udført til sin Bog.

Foruden at få god vejledning til spaniensturen lånte H. C. Andersen også en god rejsekuffert af Jacob Kornerup. Da H. C. Andersens museum i Odense år senere skulle bruge en H. C. Andersen-kuffert til en udstilling, var familien Kornerup leveringsdygtig - og som H. C. Andersen nok selv ville have sagt, idet han brugte ordlyden om ærten fra "Prinsessen på ærten": og kufferten kom på Kunstammeret hvor den endnu

JACOB KORNERUP

er at se, dersom ingen har taget den".

Dette bekendtskab med en af de bedste kendere af Roskildes historie forklarer, hvorfra H. C. Andersen har sit kendskab til byen. At han selv har besøgt Domkirken og ligesom den unge Vilhelm, med betagelse har hørt C. E. F. Weyse fantasere på Domkirkens orgel, er meget sandsynligt, men ellers er det Roskilde som samlingssted for færdslen på Sjælland, som først og fremmest er at finde i H. C. Andersens værker og på en måde er det, det "sande" Roskilde, da byen, naturgroet, som den er, skylder færdsel og handel sin opståen.

